

Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Development of Attitude Scale for the Social Studies Course: A Study of Validity and Reliability

Kübra KANDEMİR¹
Selahattin KAYMAKÇI²
Adem YILMAZ³

¹Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu, Türkiye

²Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı, Kastamonu, Türkiye

³Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Kastamonu, Türkiye

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler dersine yönelik geçerliği ve güvenirliliği bulunan bir tutum ölçeği geliştirmektir. Tutum ölçeği geliştirmek amacıyla elde edilen veriler nicel araştırma yaklaşımlarından olan tarama yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Erzurum İl Merkezinde bulunan devlet okullarındaki 5, 6 ve 7. sınıfa giden 202 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubu rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS 20.0 (IBM Corp.; Armonk, NY, ABD) ve AMOS yazılımları kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma verileri açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizlerine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda likert türünde 20 maddeden oluşan ve iki faktörlü bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin alt boyutları öğretime yönelik tutumlar ve öğrenci tutumları şeklinde isimlendirilmiştir. Ölçeğin tamamına yönelik Cronbach's Alpha değeri ,885 olarak belirlenmiştir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda KMO değeri ,944 ve Bartlett testi ,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin açıklanan varyans oranı %56,708 olarak bulunmuştur. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen tüm uyum iyiliği indeks değerlerinin yüksek ve kabul edilebilir uyum düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak hazırlanan tutum ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler dersi, tutum ölçeği, açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi

ABSTRACT

This study aims to develop an attitude scale with validity and reliability for social studies courses. The data obtained to develop an attitude scale were collected using the survey method, which is one of the quantitative research approaches. The research study group consists of 202 secondary school students attending the fifth, sixth, and seventh grades in public schools in Erzurum city center. The study group was determined using the random sampling method. The data obtained within the scope of the research were analyzed using Statistical Package for the Social Sciences Statistics version 20.0 software (IBM Corp.; Armonk, NY, USA) and AMOS software. Research data were subjected to exploratory and confirmatory factor analyses. As a result of the research, a two-factor scale consisting of 20 items in the Likert type was developed. The subdimensions of the scale are named as attitudes toward teaching and student attitudes. The Cronbach's alpha value for the total scale was determined as ,885. As a result of the exploratory factor analysis, the Kaiser-Meyer-Olkin value was found to be ,944, and the Bartlett test was found to be significant at the ,05 level. The explained variance rate of the scale was found to be 56,708%. It was determined that all goodness-of-fit index values obtained from confirmatory factor analysis were high and at an acceptable level of fit. As a result, it can be stated that the prepared attitude scale is valid and reliable.

Keywords: Attitude scale, exploratory and confirmatory factor analyses, social studies course

Bu çalışma Kübra Kandemir tarafından Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Prof. Dr. Selahattin Kaymakçı'nın danışmanlığında tamamlanan "Dijital Öykü ve Eğitsel Oyunla Desteklenen Ortaokul 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Ders Yönelik Tutumlarına ve Sosyal Becerilerine Etkisi" adlı doktora tezi verileri temel alınarak hazırlanmıştır.

Geliş Tarihi/Received: 03.04.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 19.10.2022

Yayın Tarihi/Publication Date: 27.12.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Kübra KANDEMİR

E-mail: kkanDEMIR1071@gmail.com

Cite this article as: Kandemir, K.,

Kaymakçı, S., & Yılmaz, A. (2023).

Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum

ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve

güvenirlik çalışması. *Educational*

Academic Research, 51, 19-25.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Eğitim hayatımızın her aşamasında var olan ve bizi disiplinlerarası geliştiren bir süreçtir. Eğitimin birçok farklı türü ve bilim dalları bulunmaktadır. Fen bilgisi eğitimi, matematik eğitimi ve sosyal bilgiler eğitimi bunlardan bazılarıdır. Eğitim türleri arasında sosyal bilgiler eğitiminin farklı bir yeri bulunmaktadır

(Çalışkan, 2008). Sosyal Bilgiler alanı bütünlleştirici ve disiplinlerarası etkileşimi olan bir yapıya sahiptir. Bu özelliği ile sosyal bilgiler sayesinde insan ilişkileri ve vatandaşlık konularından başlayarak tarih, coğrafya ve felsefe gibi birçok bilimin aynı zeminde öğretilmesi mümkün olabilmektedir. Sosyal Bilgiler konusunda birçok tanım yapılmaktadır. Bu tanımlar arasında 2015 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Sosyal Bilgiler dersi; “*Etkin ve üretken bireyler yetiştirmek, öğrencilerin insani ilişkilerini ve vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla sosyal bilimleri kaynaştıran bir ilköğretim dersidir*” şeklinde tanımlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2015, s. 1).

Sosyal bilgiler dersinin sahip olduğu bu geniş yelpaze şüphesiz eğitim-öğretim süreçlerinin nitelikli olmasını ve süreçte öne çıkan değişkenlerin olumlu bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Sosyal Bilgiler dersinin başarıyla yerine getirilebilmesi için dikkat edilmesi gereken bu değişkenler; mesleki yeterliliklere ve alan bilgisine sahip olan öğretmenler, iyi hazırlanmış öğrenme ortamları ve derse karşı olumlu tutum geliştirmiş öğrenciler olarak sıralanabilir (Köklü, 1995; Öztürk & Baysal, 1999). Erden (1997), öğrencilerin ders içerisindeki başarısını temelde duyuşsal özelliklerine ve bu özelliklerden birisi olan tutumlarına bağlı olduğunu ifade etmektedir. Çünkü öğrenciler güven duydukları ve olumlu tutum geliştirdikleri ortamlarda mutlu olabilmekte ve öğrenme çabası içerisine girmektedirler. Kağıtçıbaşı'na (2004) göre tutum, fiziksel olarak doğrudan ölçülemeyen ancak bireylerin davranışları sonucunda çıkarımlarda bulunularak belirlenen bir eğilim olarak ifade edilmektedir. Kan ve Akbaş (2005) ise tutumu bilişsel, duyuşsal ve davranışsal açılarından insanların eğilimlerini ölçen psikolojik bir yapı olarak ifade etmektedir. Tavşancıl (2006) tutumun zaman içerisinde geliştiğini ve bu gelişimin tecrübe, deneyim ve yaşam örüntüleri sonucunda ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Arslan ve Şahiner (2010) tutumu bir olaya, duruma ya da kişilere karşı tepki gösterme olarak ifade etmektedir. Tutumlar her zaman davranışa dönüşmemekle birlikte, davranışlara yön verme niteliklerine sahiptir (İnceoğlu, 2004; Morgan, 2006). Tutumların genel özellikleri şunlardır (Balaban-Salı, 2006, ss. 136–138; Gömleksiz & Kan, 2013, s. 141):

- *Tutum gizli bir değişkendir.* Çoğu zaman doğrudan gözlenemeyen tutumlar, bireylerin olaylar karşısında gösterdiği tepkilerle yakın ilişki içerisindedir.
- *Tutumların nesnelere vardır.* Bu ifade daha genel anlamıyla soyut ve somut kavramlarla ilgilidir. Bireyler bazen somut kavramlara bazen de gözle görülemeyen soyut kavramlara karşı tutumlar geliştirebilirler.
- *Tutumlar durağan ve süreklidir.* Tutumlar dirençli bir davranış türüdür. Çünkü bir tutumun gelişebilmesi için tecrübe, deneyim ve yaşantı süreci gerekmektedir. Bu nedenle tutumların hızlı ve ani bir şekilde değişmesi pek kolay olmamaktadır.
- *Tutumlar olumlu ya da olumsuz bir yön alabilir.* Tutumlar sadece olumlu ya da sadece olumsuz olmamaktadır. Tutumlar zaman içerisinde değişebilmekte, olumlu olan bir tutum olumsuzla dönüşebilmektedir.
- *Tutumların duyuşsal, bilişsel ve davranışsal öğeleri bulunur.* Tutumlar oluşurken öncelikle bilişsel bir öğrenme süreci gerçekleşmektedir. Öğrenci sürecinin olumlu veya olumsuz olması durumuna göre duyuşsal eğilimler başlamakta ve bu süreç sonunda davranışlar olarak yansımaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi bireylerin ve çocukların topluma uyum sağlamanında ve olumlu tutum geliştirmelerinde ve bunun sonucunda olumlu davranışlar sergilemesinde önemli bir görev üstlenmiştir

(Evin-Gencel, 2006). Bu önemli görev yerine getirilirken eğitim kalitesinin ölçülmesi, öğrencilerin tutum düzeylerinin belirlenmesi ve onların sosyal hayattaki olgu ve olaylara karşı yaklaşımının/tutumlarının ne düzeyde olduğunu ve nasıl ölçüleceğinin bilinmesi önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin tutumlarını ölçmeye yönelik olarak yapılan çalışmalar sıklıkla vurgulanmaktadır (Duatepe & Çilesiz, 1999). Alanyazında tutum ve akademik başarı arasındaki anlamlı ilişkinin önemi üzerinde de vurgu yapılmaktadır (Berberoğlu, 1990). Nitekim yapılan birçok çalışma da tutum ile başarı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ve tutumların öğrenme süreçleri üzerinde önemli bir yere sahip olduğu belirlenmiştir (Aykaç, 2007; Balkan, 2007; Demir, 2010; Deveci, 2002; Karakuş, 2009; Özkümüş-Yetkin, 2010; Şahiner, 2008; Tay & Akyürek-Tay, 2006). Alanyazında bulunan araştırma sonuçları incelendiğinde, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik geliştirmiş oldukları tutumların başarı açısından önemli olduğu (Çalışkan, 2008) ve yalnızca akademik başarı üzerinde değil tutumlar üzerinde de yoğun olarak durulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi konusunda bazı çalışmalar yapıldığı görülmektedir (Arslan & Şahiner, 2010; Çalışkan, 2009; Çetinkaya & Hatay-Uçar, 2019; Demir & Akengin, 2010; Gömleksiz & Kan, 2013; Özkal, 2002; Öztürk & Baysal, 1999; Ulu-Kalın & Topkaya, 2017). Halihazırda tutum ölçekleri bulunmasına karşın yeni bir tutum ölçeği geliştirmenin elbetteki bazı gerekçeleri olması gerekmektedir. Bu araştırmanın temel gerekçesi, yeni sosyal bilgiler öğretim programıyla (MEB, 2018) ilişkilendirilmesi, madde seçimi için çeşitli metotların kullanılması (ihtiyaç analizi yapılması ve öğrencilerden dönüt alınması) ve veriler üzerinde doğrulayıcı faktör analizlerinin yapılması özelliklerini bir arada taşıması açısından ilgili alan yazındaki ölçek geliştirme çalışmalarından farklı olduğu düşünülerek, bu özellikler çerçevesinde geçerli ve güvenilir bir ölçme aracının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine dair tutumlarını ölçmek amacıyla kullanılacak bir ölçek geliştirmek amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada, uygulama verileri nicel araştırma yaklaşımlarından birisi olan tarama yöntemi aracılığıyla toplanmıştır. Tarama yöntemi ile kısa sürede geniş kitlelere ulaşabilme, yoğun ve hacimli veri toplayabilme ve var olan bir durumu derinlemesine bir şekilde inceleme imkânı bulunmaktadır (Cohen ve ark., 2007).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Erzurum ili Merkez ilçesinde bulunan 5, 6, ve 7. sınıf düzeyindeki 202 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubu belirlenirken rastgele (seçkisiz) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Rastgele örnekleme yönteminin kullanılmasının nedeni araştırmaya katılacak öğrencilerin eşit şanslara sahip olması ve araştırmanın hem geçerlik hem de güvenilirlik olarak iyi düzeyde olmasının (Fraenkel ve ark., 2011) istenilmesidir. Tablo 1'de öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımları bulunmaktadır.

Tablo 1 incelendiğinde ölçek geliştirme çalışmasına katılan öğrencilerin yoğun olarak 5.sınıf düzeyinde olduğu ($n = 93$, %46,1), 6.sınıf ($n = 53$, %26,2) ve 7.sınıf ($n = 56$, %27,7) düzeyinde bulunan öğrencilerin benzer oranlarda katılım sağladığı görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada “Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği (SBTDÖ)” geliştirilmiştir. Likert türünde bir ölçek geliştirme çalışması olması

Tablo 1.
Çalışma Grubunun Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	f	%
5.Sınıf	93	46,1
6.Sınıf	53	26,2
7.Sınıf	56	27,7
Toplam	202	100,0

nedeniyle beş aşamadan oluşan bir süreç izlenilmiştir. İlk aşamada ölçeğin kuramsal ve kavramsal altyapısı oluşturulmuştur. Bu aşamada alanyazın taranmış ve mevcut ölçeklerin kullanılabilirliği incelenmiştir. Mevcut ölçekler alan uzmanlarına sunulmuş ve alınan görüşler doğrultusunda mevcut ölçeklerin araştırmanın amacına yeteri kadar hizmet etmemesi nedeniyle yeni bir ölçek geliştirilmesine karar verilmiştir. İkinci aşamada madde havuzunun oluşturulması bulunmaktadır. Bu kapsamda alanyazın ışığında toplam 41 madde hazırlanmıştır. Üçüncü aşamada taslak olarak hazırlanan ölçeğin alan uzmanlarına sunulması ve gerekli dönütlerin alınması sağlanmıştır. Alan uzmanları tarafından binişik maddeler, aynı amaca hizmet eden maddeler, kelime ve anlam yetersizliği gibi birçok konu incelenmiş ve 5 madde elenmiştir. Alan uzmanlarının görüşleri sonucunda taslak ölçek 36 maddeye düşmüştür. Dördüncü aşamada pilot uygulamalar yapılmış ve ölçeğin gerekli ilk analizleri (açımlayıcı faktör analizi) tamamlanmıştır. Son aşamada ise farklı bir örnekleme doğrulayıcı faktör analizi yapılmış ve ölçeğin geçerlik, güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Araştırma süreci genel olarak iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada ölçeğin taslak yapısı oluşturulmuş ve ön analizler yapılmıştır. İkinci aşamada ölçeğe son hali verilmiş, geçerlik ve güvenilirlik uygulamaları yapılmıştır.

Verilerin Analizi, Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma kapsamında iki aşamalı bir analiz süreci bulunmaktadır. İlk olarak taslak ölçeğin oluşturulması için açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda ilk olarak KMO katsayısı ve Bartlett testi yapılmıştır (Büyüköztürk, 2010). Bu analizin yapılmasının nedeni ölçek maddelerinin faktörleşme gösterip göstermediğinin belirlenmesi ve ayrıca örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığının kontrol edilmesidir. Yapılan analizler sonucunda KMO değerinin 0,50 ve üzerinde olması, Bartlett testinin anlamlı bulunması (Çokluk ve ark., 2014) araştırmacılara diğer analizlere geçme fırsatı sunmuştur. Daha sonra açıklanan toplam varyans ve scree plot grafiği incelenmiştir. Açıklanan toplam varyans oranının tek faktörlü çalışmalarda %30 ve üzerinde, iki veya daha faktörlü çalışmalarda ise %40 ve üzerinde olması beklenilmektedir (Erkuş, 2012). Elde edilen sonuçlar yamaç birikinti grafiği ile karşılaştırılıp faktör sayısının netleştirilmesi sağlanmıştır. İkinci aşamada ise söz konusu ölçek yapısının kontrol edilmesi ve doğrulanabilmesi amacıyla AMOS yazılımı kullanılmıştır. DFA sonucunda elde edilen uyum indeksi değerleri alan yazın ile karşılaştırılmış ve ölçeğin son hali verilmiştir.

SBDTÖ'nin güvenilirlik aşamasında sık sık alan uzmanlarına görüş sorulmuş ve alınan dönütler doğrultusunda gerekli iyileştirmeler yapılmıştır. Ayrıca SBDTÖ yönelik Cronbach's Alpha katsayısı belirlenmiştir. Bir diğer güvenlik tedbiri ise çalışma grubu belirlenirken örneklem büyüklüğünün alanyazındaki kriterlerini dikkate almak olmuştur. Bu kapsamda soru sayısının en az 5 katı olacak şekilde çalışma grubu oluşturulmuştur. Geçerlik aşamasında kapsam ve görünüş geçerliğinin sağlanabilmesi amacıyla alan uzmanlarına müracaat edilmiştir (Fraenkel & Wallen, 2003). Araştırmanın yapı

geçerliğinin sağlanabilmesi amacıyla DFA yapılmış ve sonuçlar alanyazındaki sonuçlar ile karşılaştırılmış ve tekrar uzman görüşüne sunulmuştur.

Etik Kurallara Uygunluk ve Etik Beyan

Araştırma kapsamında etik kurallara azami düzeyde dikkat edilmiş ve tüm süreçler şeffaf bir şekilde yürütülmüştür. Araştırmada veri toplamaya başlanılmadan önce Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan (Tarih: 25.12.2020, Sayı: 4/99) ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan gerekli izinler alınmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin velilerinden aydınlatılmış onam formu alınmıştır.

Bulgular

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular tüm bölümlerde olduğu gibi iki aşamalı bir yapıda sunulmuştur. İlk aşamada açımlayıcı faktör analizine yönelik sonuçlar ikinci aşamada ise doğrulayıcı faktör analizine yönelik sonuçlar sunulmuştur. Tablo 2'de KMO analizi sonucu ve araştırma sonuçlarının ön analizler için uygunluğu incelenmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde KMO katsayısının ,944 olduğu ve Bartlett testi sonucunun ise $p < .05$ olduğu ve anlamlı olarak bulunduğu görülmektedir. Sosyal bilimler alanında KMO değerinin ,50 ve üzeri olması, Bartlett sonucunun anlamlı olması yeterli görülmektedir (Bryman & Cramer, 1999; Tabachnick & Fidell, 2007). Bu sonuçlar ölçek maddelerinin faktörleşebilme özelliğinin bulunduğunu ve kullanılan çalışma grubunun yeterli düzeyde olduğunu ifade etmektedir (Kalaycı, 2009). Açımlayıcı faktör analizinde ön kontroller yapıldıktan sonra sıra uygulama verilerinin kaç farklı faktörde yükleneyeceğinin tespit edilmesine gelmektedir. Burada faktör analizi için temel bileşenler analizi tercih edilmiş ve Varimax döndürme tekniği kullanılmıştır. Bu noktada açıklanan toplam varyans, özdeğer analizi ve yamaç birikinti grafiği sonuçları kullanılmaktadır. Tablo 3'te açımlayıcı faktör analizinin diğer uygulamaları olan açıklanan toplam varyans ve öz değer sonuçları görülmektedir.

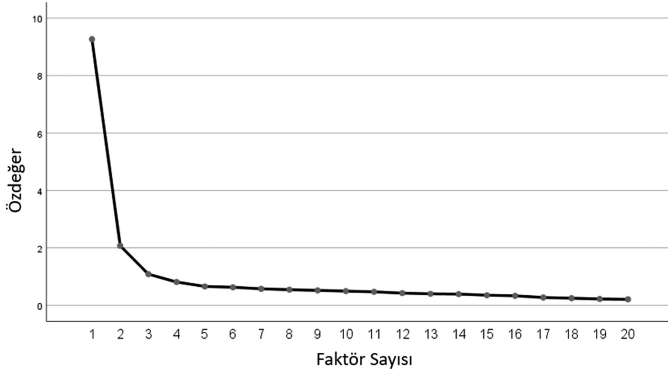
Faktör sayısının tespit edilmesinde öncelikle özdeğer sonuçları ve açıklanan toplam varyans oranı incelenmektedir. Alanyazında özdeğer sonucu 1 ve üzeri olan faktörlerin kabul edilmesi ifade edilmektedir (Büyüköztürk, 2010). Buna göre ölçeğin faktör analizi sonucunda 2 faktörden oluşabileceği belirlenmiştir. Ayrıca açıklanan toplam varyans oranı ise %56,708 olarak bulunmuştur. Sosyal bilimler alanında iki ve daha fazla kategoriden oluşan ölçeklerin en

Tablo 2.
KMO Analizi ve Ön Analizler İçin Uygunluğun Kontrol Edilmesi

KMO Katsayısı		,944
Ki-kare değeri		4732,985
Bartlett testi	SD	190
$p (p < ,05)$,000

Tablo 3.
Açıklanan Toplam Varyans Değeri ve Özdeğer Sonuçları

Faktör	Özdeğer	Açıklanan Toplam Varyans (%)
1	9,266	40,167
2	2,075	16,541
3	,923	...
4	,813	...

Şekil 1.

Yamaç Birikinti Grafiği.

az %40 ve üzerinde olması dikkate alındığında söz konusu sonuçların geçerli olduğu ifade edilebilir. Şekil 1'de yamaç birikinti grafiği sonuçları bulunmaktadır.

Şekil 1 incelendiğinde yamaç grafiğinin kırılma noktasının 2 ve 3 değerleri arasında olduğu görülmektedir. Alan yazında faktör boyutları belirlenirken özdeğer tablosu ile birlikte karar verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Brown, 2006). Bu noktada 2 faktörlü bir yapının olması ve açıklanan varyans oranının yeterli olması nedeniyle ölçeğin 2 faktörden oluşmasına karar verilmiştir. Tablo 4'te madde faktör yükleri ve güvenilirlik katsayıları bulunmaktadır.

Tablo 4'te ölçeğin nihai formu bulunmaktadır. Buna göre ilk faktör olan "Öğretime Yönelik" bölümünde 16 madde bulunmaktadır. İkinci faktör olan "Öğrenci Tutumu" bölümünde ise 4 madde

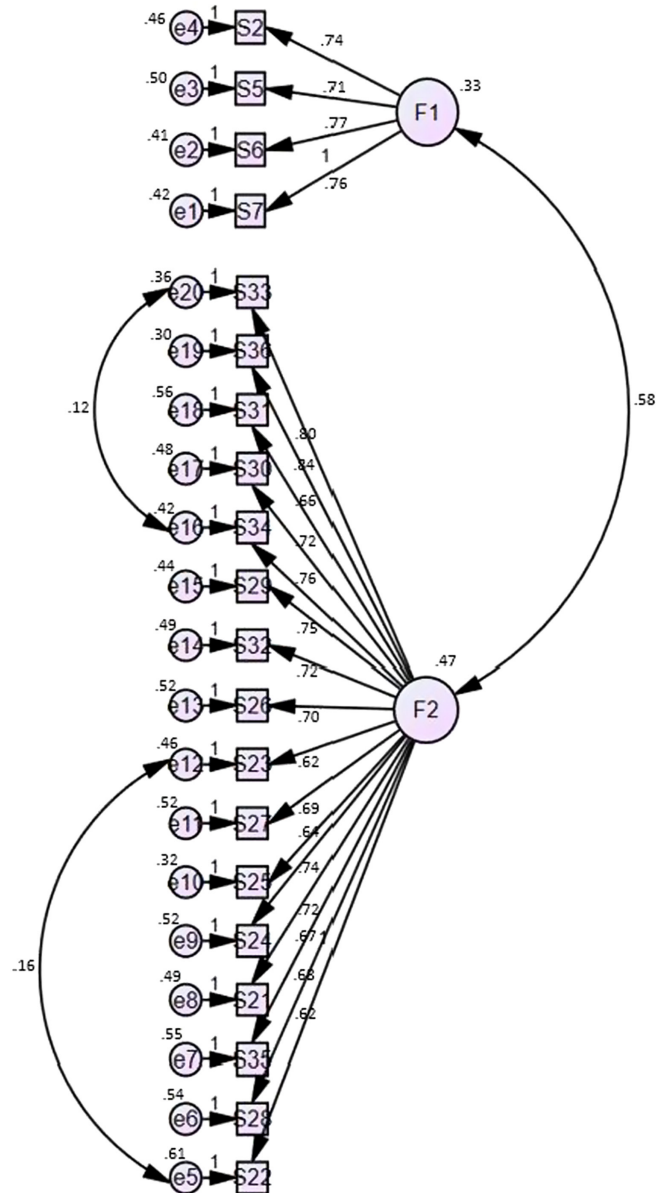
Tablo 4.

Madde Faktör Yükleri ve Güvenirlik Katsayıları

		Faktör 1	Faktör 2	Cronbach's Alpha
Öğretime Yönelik Tutumlar	S33	,800		,938
	S36	,797		
	S31	,762		
	S30	,758		
	S34	,723		
	S29	,721		
	S32	,712		
	S26	,708		
	S23	,700		
	S27	,698		
	S25	,696		
	S24	,664		
	S21	,638		
	S35	,619		
	S28	,608		
	S22	,591		
Öğrenci Tutumu	S5		,818	,833
	S7		,804	
	S6		,789	
	S2		,774	
Toplam Cronbach's alpha				,885

bulunmaktadır. Ölçeğin madde faktör yükleri incelendiğinde en düşük faktör yükünün ,591 olduğu ve en yüksek faktör yükünün ise ,818 olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilimler alanında madde faktör yüklerinin en az ,30 ve üzerinde olması gerektiği ifade edilmektedir (Brown, 2006). Ölçeğin güvenilirlik analizi sonuçları incelendiğinde birinci faktörün Cronbach's Alpha değerinin ,938, ikinci faktörün ,833 ve ölçeğin tamamı için bu değer ,885 olduğu belirlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde ,60 ve üzerinde bulunan Cronbach's Alpha değerlerinin kabul edilebilir olduğu ifade edilmektedir (Tabachnick & Fidell, 2007). Bu açıdan bakıldığında güvenilirlik katsayılarının uygun aralıklarda olduğu görülmektedir.

Açımlayıcı faktör analizlerinin tamamlanmasından sonra ikinci aşamaya geçilmiş ve AMOS yazılımı aracılığıyla doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Şekil 2'de SBDTÖ'ne yönelik olarak yapılan DFA sonuçları ve Tablo 5'te uyum iyiliği indeks sonuçları bulunmaktadır.

Şekil 2.

DFA Analizi Sonucu.

Tablo 5.
Uyum İyiliği İndeks Değerleri

İndeks Türü	Modifikasyon Öncesi (İlk)	Modifikasyon Sonucu (Son)	Uygunluk
χ^2	986,17	485,28	Uygun
Df	172	149	Uygun
χ^2/Df	5,73	3,25	Yüksek düzeyde uyum
RMSEA	,100	,075	İyi düzeyde uyum
NFI	,910	,970	Yüksek düzeyde uyum
NNFI	,900	,970	Yüksek düzeyde uyum
CFI	,890	,980	Yüksek düzeyde uyum
RMR	,080	,050	İyi düzeyde uyum
SRMR	,085	,050	İyi düzeyde uyum
AGFI	,082	,900	Yüksek düzeyde uyum
GFI	,079	,890	İyi düzeyde uyum

Şekil 2 incelendiğinde madde faktör yüklerinin birinci faktörde ,71 ile ,76 arasında değişim gösterdiği, ikinci faktörde ,62 ile ,84 arasında değişim gösterdiği belirlenmiştir. Bu sonuçlar alanyazında bulunan değer aralıklarına uygun olarak gerçekleşmiştir. Yapılan DFA sonucunda ölçeğin genel yapısı korunmuş ve artık madde oluşmamıştır.

Tablo 5'te bulunan uyum iyiliği değerleri incelendiğinde tüm değerlerin uygun değer aralıklarında olduğu (Sümer, 2000; Brown, 2006) ve 20 maddelik ölçeğin yapı geçerliğinin sağlandığı ifade edilebilir.

Tartışma ve Sonuç

Sosyal bilgiler dersine yönelik olarak alanyazında birçok tutum ölçeği geliştirme çalışması yapıldığı görülmektedir (Arslan & Şahiner, 2010; Çalışkan, 2009; Çetinkaya & Hatay-Uçar, 2019; Gömleksiz & Kan, 2013). Halihazırda alanyazında tutum ölçekleri bulunmasına karşın bu ölçek geliştirme çalışmasının yapılmasının temel nedenleri ise şunlardır: Yeni sosyal bilgiler öğretim programıyla ilişkilendirilmesi, madde seçimi için çeşitli ve yeni metodların kullanılması ve elde edilen verilerin doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmasıdır. Ölçek geliştirme çalışmalarında alanyazında kabul gören bazı uygulama basamakları bulunmaktadır. Bu basamaklar, kuramsal ve kavramsal çerçevenin oluşturulması (Yılmaz, 2018), madde havuzunun oluşturulması (Cabi, 2015; Tezci, 2015), uzman görüşlerinin alınması (Tağay & Demir, 2015), pilot uygulamaların yapılması (Gül & Sözbilir, 2015) ve son olarak elde edilen verilerin doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulması şeklinde ifade edilebilir (Turan, 2013). Söz konusu işlem adımlarının birçok çalışmada kullanılmış olması, alanyazının desteklediği bir durum olarak kabul edilebilir. Araştırma kapsamında ilk olarak kuramsal ve kavramsal çerçeve incelenmiş ve alanyazındaki sosyal bilgiler dersi tutum ölçekleri ile yapılması planlanan çalışma arasında amaca hizmet edecek yönler olup olmadığı incelenmiştir. Söz konusu çalışmalarda doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması, sosyal bilgiler dersi öğretim programının yeni ve güncellenmiş yapısı ile yeterli düzeyde uyum bulunmaması ve istatistiki olarak araştırmacıları yeterince memnun etmemesi nedeniyle yeni bir ölçek geliştirilmesine karar verilmiştir.

Kuramsal ve kavramsal çerçevenin hazırlanmasından sonra madde havuzu oluşturulmuştur. İlk etapta 41 maddeden oluşan bir madde havuzu meydana getirilmiştir. Daha sonra madde

havuzu alan uzmanlarına sunulmuş ve görüşleri alınmıştır. Uzman görüşleri ölçek geliştirme çalışmalarında güvenilirlik ve geçerlik açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir (Tavşancıl, 2006). Bu aşamada, benzer özellikler taşıyan maddeler, binişik ifadeler ve amaca hizmet etmeyeceği düşünülen maddeler elenmek üzere not edilmiş ve istatistiki olarak da desteklenmesi halinde elenmek üzere işleme alınmıştır. 41 maddelik taslak ölçeğin öncelikli olarak pilot uygulaması yapılmış ve 202 kişiden oluşan bir çalışma grubu ile uygulama gerçekleştirilmiştir. Alanyazında çalışma grubunun belirlenmesi ve örneklem büyüklüğü konularında bazı önemli kriterler bulunmaktadır. Bu kriterler içerisinde en çok kabul gören uygulama ise madde havuzunun en az beş katı kadar katılımcı ile uygulamaların yapılmasıdır (Özdamar, 2016). Bu noktada 202 kişi ile uygulama yapılması hem alanyazını desteklemekte hem de ölçek geliştirme yaklaşımlarına uyum sağlamaktadır.

Pilot uygulama sonucunda elde edilen verilerin doğrudan analizlere tabi tutulması mümkün değildir. Bu nedenle veri setinin bazı ön koşulları yerine getirip getirmediği titizlikle kontrol edilmiştir. İlk olarak veri setinde eksik ve hatalı verilerin olup olmadığı kontrol edilmiş ve eksik/hatalı verilerin olmadığı görülmüştür. Daha sonra uygulama verilerinin normal dağılım gösterdiği ve analizlere uygun olduğu belirlenmiştir. Son olarak uygulama verilerinde artık/uç değerlerin olup olmadığı kontrol edilmiş ve herhangi bir olumsuz veriye rastlanılmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan bu işlemler alanyazın tarafından desteklenmekte ve ölçek geliştirme çalışmalarında uyulması gereken adımlar olarak görülmektedir (Bektaş, 2017; Yılmaz, 2018). Açımlayıcı faktör analizlerinden önce gerekli ön koşulların sağlanması nedeniyle sonraki aşamada açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda öncelikle KMO değeri ve Bartlett testi sonucu incelenmiştir. Çünkü bu değerler veri setinin faktörleşme durumunu ve çalışma grubunun büyüklüğü hakkında bilgi vermektedir. Analizler sonucunda KMO değeri ,944 ve Bartlett testi ise ,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu durum ölçek maddelerinin faktörleşebildiğini ve yeterli büyüklükte bir çalışma grubuna sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar alanyazında belirtilen uygun değer aralıkları olarak görülmektedir (Tabachnick & Fidell, 2007). Ayrıca Bartlett testinin ,05 düzeyinde anlamlı bulunması uygulama verilerinin çoklu homojenlik ve doğrusalılık konularında da uyumlu olduğunu ifade etmektedir. Başka bir deyişle uygulama verilerinin normal dağılım gösterdiği bir kez daha desteklenmektedir (Çokluk ve ark., 2014; Şimşek, 2007). İlerleyen aşamada ölçeğin kaç faktörden oluştuğunun belirlenebilmesi için açıklanan toplam varyans, özdeğer istatistiği ve yamaç grafiği birlikte incelenmiştir. Alanyazında özdeğer istatistiği 1 ve üzerinde olan faktörlerin kullanılması gerektiği ve açıklanan toplam varyansın birden fazla faktörü bulunan yapılarda en az %40 ve üzerinde olması beklenmektedir (Büyüköztürk, 2010). Bu noktada özdeğer istatistiği 1 ve üzerinde bulunan 2 faktörün olduğu ve açıklanan toplam varyans değerinin ise %56,708 olarak belirlendiği görülmüştür. Ayrıca yamaç birikinti grafiği de 2 faktörlü kırılma yapısına sahiptir. Bu durum alanyazında belirtilen uygun değer aralıklarında bulunmaktadır (Özdamar, 2016; Tavşancıl, 2006). Çalışma kapsamında 2 alt faktör belirlenmiş ve bu faktörler "öğretime yönelik tutumlar ve öğrenci tutumları" şeklinde isimlendirilmiştir. Ulu-Kalın ve Topkaya (2017) yaptıkları çalışmada 12 maddeden oluşan tek faktörlü bir tutum ölçeği, Özkal (2002) çalışmasında 31 maddeden oluşan ve 4 faktörlü bir tutum ölçeği, Demir ve Akengin (2010) çalışmalarında, 26 maddeden oluşan ve 4 faktörlü bir tutum ölçeği geliştirmişlerdir. Bu çalışmada ise 20 sorudan oluşan ve 2 faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Geliştirilen

ölçek hem madde sayısı hem faktör boyutu hem de istatistiki uygulamaları açısından alanyazından farklılık göstermektedir.

SBDTÖ'nin madde faktör yüklerinin dağılımı incelendiğinde en düşük faktör yükünün ,591 olduğu ve en yüksek faktör yükünün ise ,818 olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilimler alanında madde faktör yüklerinin en az ,30 ve üzerinde olması gerektiği ve bu değerlendirme kriterinin yüksek tutulduğu taktirde daha anlamlı sonuçlar verebildiği ifade edilmektedir (Brown, 2006). Bu nedenle araştırmada ,50 ve üzerinde bulunan faktörler dikkate alınmış ve istatistiki olarak daha sağlam bir ölçek yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır. SBDTÖ'nin güvenilirlik analizi sonuçları incelendiğinde birinci faktörün Cronbach's Alpha değerinin ,938, ikinci faktörün ,833 ve ölçeğin tamamı için bu değer ,885 olduğu belirlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde ,60 ve üzerinde bulunan Cronbach's Alpha değerlerinin kabul edilebilir olduğu ifade edilmektedir (Tabachnick & Fidell, 2007). Bu açıdan bakıldığında madde faktör yüklerinin uygun aralıklarda olduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersi tutum ölçeği geliştirme çalışmalarının büyük çoğunluğunda açımlayıcı faktör analizi yapıldığı görülmektedir (Çetinkaya & Hatay-Uçar, 2019; Özkal, 2002). Ancak doğrulayıcı faktör analizi yapılan çalışmaların ise az sayıda olduğu görülmektedir (Demir & Akengin, 2010; Ulu-Kalın & Topkaya, 2017). Alanyazında ölçek geliştirme çalışmalarında yalnızca açımlayıcı faktör analizi yapılmasının yeterli olmayabileceği konusunda bazı görüşler mevcuttur (Erkuş, 2012; Özdamar, 2016). Bu nedenle bu araştırmamızın alanyazının desteklediği bir uygulama sürecini benimsediği ifade edilebilir. Açımlayıcı faktör analizlerinin tamamlanmasından sonra ikinci aşamaya geçilmiş ve AMOS yazılımı aracılığıyla doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizinin yapılmasının temel gerekçesi, taslak olarak hazırlanan ve belirli analizler ile desteklenen açımlayıcı faktör analizi sonuçlarının yapı geçerliği bakımından da örtük (gizil) değişkenleri dikkate alarak kontrol edilmesi olarak ifade edilebilir. Ayrıca açımlayıcı faktör analizi ile örtük değişkenlere ait yapılar tam anlamıyla sınınamamaktadır (Aybar, 2016; Demiralp, 2016; Yılmaz & Aydın, 2019). Bu nedenle doğrulayıcı faktör analizi yapılarak çalışmamızın yapı geçerliğinin sağlam bir temele oturtulması sağlanmıştır.

Gerçekleştirilen DFA sonucunda tüm uyum iyiliği indeks değerlerinin " X^2/df , RMR, AGFI, GFI, RMSEA, NFI, NNFI, CFI, SRMR" yüksek düzeyde uyum ve iyi düzeyde uyuma sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar alanyazında bulunan birçok araştırma tarafından desteklenmektedir (Çıkrıkçı, 2015; Yılmaz & Aydın, 2021). Şekil 2 ve Tablo 5'te görüldüğü üzere DFA sonuçları ve uyum iyiliği indeks sonuçları uygun değer aralıklarda bulunmaktadır. Sonuç olarak; ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf düzeyinde kullanılabilecek geçerliği ve güvenilirliği sağlanmış bir ölçek geliştirilmiştir.

Öneriler

Bu araştırma sınırlı bir çalışma grubu ile yürütülmüştür. Araştırmanın daha büyük gruplarda tekrar yapılması önerilebilir. Araştırmanın alt faktörleri iki başlık altında sınırlandırılmıştır. Öğrenci tutumları sosyoekonomik, çevresel, bilişsel ve duyuşsal faktörler dikkate alınarak çeşitlendirilebilir. Çalışmada ölçüt geçerliği çalışması yapılmaması bir sınırlılık olarak belirtilebilir. Geçerli ve güvenilir olarak hazırlanan bu ölçek ortaokul düzeyinde sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin tutum düzeylerini ölçmek için kullanılabilir. Sonuç olarak; sosyal bilgiler dersi için ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf düzeyinde kullanılabilecek geçerliği ve güvenilirliği sağlanmış bir ölçek geliştirilmiştir. (Ölçeğin son hali için bkz. Ek-1)

Etik Komite Onayı: Bu çalışma için Kastamonu Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan (Tarih: 25.12.2020, Sayı: 4/99) onay alınmıştır.

Katılım Onamı: Çalışmaya katılan öğrencilerin velilerinden yazılı onam formu alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir – K.K., S.K., A.Y.; Tasarım – K.K., S.K., A.Y.; Denetleme – K.K., S.K., A.Y.; Kaynaklar – K.K., S.K., A.Y.; Malzemeler – K.K., S.K., A.Y.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi – K.K., S.K., A.Y.; Analiz ve/veya Yorum – K.K., S.K., A.Y.; Literatür Taraması – K.K., S.K., A.Y.; Yazıyı Yazan – K.K., S.K., A.Y.; Eleştirel İnceleme – K.K., S.K., A.Y.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval was received for this study from Kastamonu University Social Sciences and Humanities Research and Publication Ethics Committee (Date: 25.12.2020, Number: 4/99).

Informed Consent: Written informed consent was obtained from the parents of the students who participated in this study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept – K.K., S.K., A.Y.; Design – K.K., S.K., A.Y.; Supervision – K.K., S.K., A.Y.; Resources – K.K., S.K., A.Y.; Materials – K.K., S.K., A.Y.; Data Collection and/or Processing – K.K., S.K., A.Y.; Analysis and/or Interpretation – K.K., S.K., A.Y.; Literature Search – K.K., S.K., A.Y.; Writing Manuscript – K.K., S.K., A.Y.; Critical Review – K.K., S.K., A.Y.

Declaration of Interests: The authors declare that they have no competing interest.

Funding: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Arslan, A., & Şahiner, S. (2010). Sosyal bilgiler öğretim programında (4.-5. sınıflar) önerilen tutum ve öz değerlendirme araçlarının geçerliği ve güvenilirliği üzerine bir çalışma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 195–208.
- Aybar, D. H. (2016). *Erasmus hareketlilik programının Türk kamu üniversitelerinin uluslararasılaşma sürecine etkisi: Akdeniz Üniversitesi örneği (Tez No. 440603)* [Yüksek Lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi-Antalya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aykaç, N. (2007). Sosyal bilgiler dersinde aktif öğretim yöntemlerinin kullanılmasının öğrencilerin derse karşı tutumuna, erişim düzeyine ve kalıcılığa etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 24–37.
- Balaban-Salı, J. (2006). Tutumların öğretimi. In A. Şimşek (Ed.), *İçerik türlerine dayalı öğretim içinde* (ss. 133–162). Nobel Yayın Dağıtım.
- Balkan, A. (2007). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde harita kullanımının derse karşı tutuma, başarıya ve hatıra tutma düzeyine etkisi (Tez No. 239072)* [Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi-Sakarya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bektaş, H. (2017). *Açıklayıcı faktör analizi*. Beta Yayıncılık.
- Berberoğlu, G. (1990). Kimyaya ilişkin tutumların ölçülmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 76, 16–27.
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory factor analysis: For applied research*. Guilford.
- Bryman, A., & Cramer, D. (1999). *Quantitative data analysis with SPSS Release 8 for Windows. A guide for social scientists*. Routledge.

- Büyükoztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni SPSS uygulamaları ve yorum (11. Baskı)*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Cabi, E. (2015). Dijital teknolojiye yönelik tutum ölçeği. *Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(3), 1229–1244.
- Çalışkan, H. (2008). *İlköğretim, 7.sınıf sosyal bilgiler dersinde araştırmaya dayalı öğrenme yaklaşımının derse yönelik tutuma, akademik başarıya ve kalıcılık düzeyine etkisi (Tez No. 214533)* [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Çalışkan, H. (2009). Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(4), 448–457.
- Çetinkaya, S., & Hatay-Uçar, F. (2019). İlköğretim 2. kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının incelenmesi: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Kastamonu Education Journal*, 27(1), 25–35. [\[CrossRef\]](#)
- Çıkrıkçı, Ö. (2015). Çocuk ve ergenler için bilinçlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(2), 905–916.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed.). Routledge.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyükoztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demir, A. (2010). *İlköğretim 2. kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki (Şanlıurfa ili örneği) (Tez No. 262278)* [Yüksek Lisans tezi, Harran Üniversitesi-Şanlıurfa]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demir, S. B., & Akengin, H. (2010). Sosyal bilgiler dersine yönelik bir tutum ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *E-uluslararası Eğitim Araştırmaları dergisi*, 1(1), 26–40.
- Demiralp, D. (2016). *Öğretmen yetiştirme programlarının yaşam boyu öğrenme yetkinliğini kazandırmadaki etkililiğinin değerlendirilmesi (Tez No. 423418)* [Doktora tezi, Fırat Üniversitesi-Elazığ]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Deveci, H. (2002). *Sosyal bilgiler dersinde probleme dayalı öğrenmenin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına, akademik başarılarına ve hatırlama düzeylerine etkisi (Tez No. 117265)* [Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi-Eskişehir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Duatepe, A., & Çilesiz, Ş. (1999). Matematik tutum ölçeği geliştirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(17), 45–52.
- Erden, M. (1997). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Alkim Yayıncılık.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçek ve ölçek geliştirme-I: Temel kavramlar ve işlemler (1. Baskı)*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Evin-Gencel, İ. (2006). *Öğrenme stilleri, deneyimsel öğrenme kuramına dayalı eğitim, tutum ve sosyal bilgiler program hedeflerine erişim düzeyi (Tez No. 206021)* [Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi-İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2003). *How to design and evaluate research in education* (5th ed.). McGraw-Hill.
- Fraenkel, W., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). McGraw-Hill.
- Gömlüksiz, M. N., & Kan, A. Ü. (2013). Sosyal bilgiler dersi tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 139–148.
- Gül, Ş., & Sözbilir, M. (2015). Fen ve matematik eğitimi alanında gerçekleştirilen ölçek geliştirme araştırmalarına yönelik tematik içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 40, 85–102.
- İnceoğlu, M. (2004). *Tutum, algı, iletişim (1. Baskı)*. Elips kitap.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2004). *Yeni insan ve insanlar (10. Basım)*. Evrim Yayınevi.
- Kalaycı, Ş. (Ed.). (2009). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri (4. baskı)*. Asil.
- Kan, A., & Akbaş, A. (2005). Lise öğrencilerinin kimya dersine yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 227–237.
- Karakuş, F. (2009). Sosyal bilgiler öğretiminde oluşturmacı öğrenme ve otantik değerlendirme yaklaşımlarının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarına ve kalıcılığa etkisi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(36), 124–141.
- Köklü, N. (1995). Tutumların ölçülmesi ve Likert tipi ölçeklerde kullanılan seçenekler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 28(2), 1–13. [\[CrossRef\]](#)
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2015). *Sosyal bilgiler dersi, 4, 5, 6 ve 7. sınıflar öğretim programı*. MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. MEB.
- Morgan, C. T. (2006). *Psikolojiye giriş (17. Baskı)* (G. Uraz, Çev.). Hacettepe Üniversitesi psikoloji bölümü Yayınları.
- Özdamar, K. (2016). *Eğitim, sağlık ve davranış bilimlerinde ölçek ve test geliştirme yapısal eşitlik modellemesi*. Nisan kitabevi.
- Özkal, N. (2002). Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 27(124), 52–55.
- Özkümüş-Yetkin, T. (2010). *İlköğretim, 4.sınıf sosyal bilgiler öğretiminde işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin akademik başarılarına ve derse yönelik tutumlarına etkisi (Tez No. 278048)* [Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Öztürk, C., & Baysal, N. (1999). İlköğretim 4–5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 13–21.
- Şahiner, D. G. S. (2008). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme tekniklerinin demokratik tutumlara ve ders başarısına etkisi (Tez No. 220284)* [Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi-İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ekinoks.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49–74.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics* (5th ed.). Allyn and Bacon.
- Tagay, Ö., & Demir, K. (2015). Öğretmen adayları için mesleki dayanıklılık öncüsü ölçeğinin geliştirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(4), 1603–1620.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi (3. Basım)*. Nobel yayın dağıtım.
- Tay, B., & Akyürek-Tay, B. (2006). Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumun başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 73–85.
- Tezci, E. (2015). Öğretmenlerin BİT entegrasyon yaklaşımlarının ölçülmesine yönelik ölçek geliştirme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(2), 975–992.
- Turan, E. Z. (2013). *Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen yetiştirme programlarına ilişkin kalite standartlarının belirlenmesi (Tez No. 350802)* [Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi-Konya]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ulu-Kalın, Ö., & Topkaya, Y. (2017). İlkokul 4.sınıf sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37), 14–22.
- Yılmaz, A. (2018). *Fen bilgisi öğretmen yetiştirme programlarında kalite standartlarının belirlenmesi: Ölçek geliştirme ve uygulama çalışması (Tez No. 496273)* [Doktora tezi, Kastamonu Üniversitesi-Kastamonu]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, A., & Aydın, S. (2019). Fen bilgisi öğretmen yetiştirme programlarının içeriğine ve öğrenci kabulüne yönelik kalite standartlarının belirlenmesi: Ölçek geliştirme ve uygulama çalışması. *Online Fen Eğitimi Dergisi*, 4(1), 44–65.
- Yılmaz, A., & Aydın, S. (2021). Determination of quality standards for management and administrative services in science teacher training programs. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(37), 4760–4783. [\[CrossRef\]](#)

Extended Abstract

Purpose

The primary purpose of this scale development study is to develop a scale in the relevant literature in terms of associating it with the new social studies curriculum (MEB, 2018), using various methods for item selection (needs analysis and receiving feedback from students), and carrying out confirmatory factor analyses on the data. Furthermore, considering that it is different from other studies, it was necessary to develop a valid and reliable measurement tool within the framework of these features. In this context, it aims to develop a scale that can measure the attitudes of secondary school students (fifth, sixth, and seventh grades) towards the social studies course.

Method

In this study, application data were collected using the survey method, which is one of the quantitative research approaches. The research study group consists of 202 secondary school students in the fifth, sixth, and seventh grades in the central district of Erzurum. Since it is a Likert type scale development study, a five-stage process was followed. In the first stage, the theoretical and conceptual infrastructure of the scale was established. In the second stage, there is the creation of the item pool. In the third stage, the opinions of field experts were taken. In the fourth stage, pilot applications were made, and the necessary initial analyses of the scale were completed. In the last stage, confirmatory factor analysis was performed in a different sample and validity, and reliability analyzes of the scale were carried out. There is a two-stage analysis process within the scope of the research. First, exploratory factor analysis was carried out to create the draft scale. In the second stage, confirmatory factor analysis was performed using AMOS software to control and verify the scale structure in question. During the reliability phase, field experts were frequently asked for their opinions, and necessary improvements were made according to the feedback received. In addition, the Cronbach's alpha coefficient of the scale was determined. Another reliability measure was to consider the sample size criteria in the literature while determining the study group. Field experts were consulted to ensure content and face validity during the validity phase (Fraenkel & Wallen, 2003). To ensure the construct validity of the research, confirmatory factor analysis was performed, and the results were compared with the results in the literature and presented to the expert opinion again.

Results

It is seen that the KMO coefficient of the attitude scale is .944 and the Bartlett test result is $p < .05$, and it is found to be significant. In the field of social sciences, a KMO value of .50 and above and a significant Bartlett result are considered sufficient. In determining the number of factors, the eigenvalue results and the explained total variance ratio are first examined. As a result of the factor analysis of the attitude scale, it was determined that it could consist of 2 factors. In addition, the total variance rate explained was found to be 56.708%. When the item factor loads in the scale were examined, it was determined that the lowest factor load was .591, and the highest factor load was .818. In social sciences, it is stated that item factor loads should be at least .30 and above (Brown, 2006). When the reliability analysis results of the scale were examined, it was determined that the Cronbach's alpha value for the first factor was .938, the second factor was .833, and this value for the total scale was .885. After the exploratory factor analyses were completed, the second stage was started, and confirmatory factor analysis was performed via AMOS software.

When the confirmatory factor analysis results were examined, it was determined that the item factor loads of the first factor varied between .62 and .84, and the item factor loads of the second factor varied between .71 and .76. These results were realized by the value ranges found in the literature. As a result of the confirmatory factor analysis, the general structure of the scale was preserved, and no residual items were formed.

Discussion

It is seen that exploratory factor analysis is used in most studies on attitude scale development in Social Studies course (Çetinkaya & Hatay-Uçar, 2019; Özkal, 2002). However, studies using confirmatory factor analysis are few (Demir & Akengin, 2010; Ulu-Kalin & Topkaya, 2017). Some opinions in the literature suggest that only exploratory factor analysis may not be sufficient in scale development studies (Erkuş, 2012; Özdamar, 2016). Therefore, it can be stated that this research adopts an application process supported by the literature. After the exploratory factor analyses were completed, the second stage was started, and confirmatory factor analysis was performed via AMOS software. The main reason for conducting confirmatory factor analysis can be expressed as checking the results of exploratory factor analysis, which were prepared as a draft and supported by specific analyses by considering the latent variables in terms of construct validity. In addition, the structures of latent variables cannot be thoroughly tested with exploratory factor analysis (Aybar, 2016; Demiralp, 2016; Yılmaz & Aydın, 2019). For this reason, the construct validity of the study was established on a solid basis by performing confirmatory factor analysis. As a result of the confirmatory factor analysis performed, it is seen that all goodness-of-fit index values " χ^2/Df , RMR, AGFI, GFI, RMSEA, NFI, NNFI, CFI, SRMR" have a high level of agreement and a good level of fit. These results are supported by many studies in the literature (Çıkrıkçı, 2015; Yılmaz & Aydın, 2021). As can be seen in Figure 2 and Table 5, confirmatory factor analysis results and goodness-of-fit index results are inappropriate value ranges.

Conclusion and Suggestions

As a result; A validity and reliability scale that can be used at fifth, sixth, and seventh grade levels has been developed. This research was conducted with a limited study group. It is recommended to repeat the study in larger groups. The sub-factors of the research were limited to two headings. Student attitudes can be diversified by considering socioeconomic, environmental, cognitive, and affective factors. This scale, which was prepared as valid and reliable, can be used to measure the attitude levels of students in the social studies course at the secondary school level.

EK: SOSYAL BİLGİLER DERSİ TUTUM ÖLÇEĞİ (SBDTÖ)

Sevgili Öğrenciler;

Bu ölçek sizlerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarınızı belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Ölçekte verilen her cümlenin karşısında **Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum** ve **Hiç Katılmıyorum** olmak üzere beş seçenek bulunmaktadır. Her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra kendinize uygun seçeneği (x) ile işaretleyiniz. Ölçekten elde edilecek veriler tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır. İsimleriniz tarafımızca saklı tutulacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Soru No	Sorular	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.	Sosyal bilgiler ders konularını öğrenmek her öğrenci için önemlidir.					
2.	Sosyal bilgiler temel becerileri kazandırmak için önemli bir derstir.					
3.	Sosyal bilgiler konularını arkadaşlarımla konuşmayı severim.					
4.	Sosyal bilgiler dersi kapsamında yapılan gezilere katılmayı isterim.					
5.	Sosyal bilgiler dersi zaman kaybından başka bir şey değildir.					
6.	Sosyal bilgilerin çok eğlenceli bir ders olduğunun farkındayım.					
7.	Sosyal bilgiler ders konuları azaltılırsa memnun olurum.					
8.	Sosyal bilgiler dersinde öğrendiğim bazı bilgiler işime yaramaz.					
9.	Sosyal bilgiler dersini çalışmaktan hoşlanırım.					
10.	Sosyal bilgiler ders konuları sıkıcıdır.					
11.	Sosyal bilgiler dersine istekli girerim.					
12.	Sosyal bilgiler ders konularını anlamak güçtür.					
13.	Sosyal bilgiler ders konuları karmaşıktır.					
14.	Sosyal bilgiler ders konularını öğrenmek kolaydır.					
15.	Sosyal bilgiler dersinde başarılı olamam.					
16.	Sosyal bilgiler ders konuları güncel değildir.					
17.	Sosyal bilgiler dersi yerine diğer derslere girmek isterim.					
18.	Sosyal bilgiler ders konularını tekrar etmeyi severim.					
19.	Sosyal bilgiler dersinde dikkatim dağılır.					
20.	Sosyal bilgiler ders konularını çabuk unutmam.					